

Paul De Clerck
MUDROST LITURGIJE

V.

LITURGIJA USUSRET ŽIVOTU

Liturgija je prepuna mudrosti. Ona srasta sa iskustvom svega živoga na Zemlji. A život poznaje rađanje i umiranje, radost i tugu. Liturgija ne zaobilazi život, ona o njemu ne šuti. Propovjednik veli da ništa nije apsolutno: "Sve ima svoje doba i svaki posao pod nebom svoje vrijeme." (Prop 3, 1).

Tako liturgija, počev od krštenja, govori o smrti, jer joj življenje ne može izmaknuti. "Ili zar ne znate: koji smo god kršteni u Krista Isusa, u smrt smo njegovu kršteni." (Rim 6,3). Kršćanin se dakle suočava sa smrću sve od početka svojega života. Kršćanski je život, naime, začet u Kristovom prijelazu iz smrti u život, a ne obrnuto iz života u smrt. Poslušajmo što kaže himan:

*Oslobođene očeve
Iz tamnog smrtnog podzemlja
U svijetli život izvodi
Nebeski Kralj svemogućí.*

Iščitavajući ove lijepe stihove mnogi će reći - da, ali...! Nije li ono što osjećamo zapravo oprečno onome što slušamo u liturgiji? Čini se da je liturgija daleko od života, da je ona onkraj našega življenja, te nam se događa da se upitamo: o čemu se ovdje radi?

Zašto se događa rascjep između liturgije i življenja? I zašto o tome uopće raspravljati? Ta pitanja u sebi ne nose pomisao da liturgija nema ništa zajedničko sa životom, da ne treba trošiti

previše vremena na takve ispraznosti, nego sasvim suprotno. Ova pitanja proizlaze iz uvjerenja, utemeljenog na življenom iskustvu liturgijskoga slavlja, da liturgija nesumnjivo sadrži vitalne snage potrebne za kršćanski rast i život. No, to uvjerenje gdjekad biva dovedeno u sumnju, a tako se i ta sretna ideja veoma brzo izgubi iz vida.

Razdvojenost između liturgije i života proizlazi, prema mojem mišljenju, iz krivog razumijevanja ovih dvaju stvarnosti. Kao da je život onaj kojega treba u punini pjevati i živjeti, a liturgija, sasvim suprotno, pravi odmak od života koji primorava na niz čina za koje je važno samo to da "budu valjani". Za to imamo brojne primjere. Najbanalniji primjer je nizanje čitanja jednog iza drugog, uključujući i psalme, na takav način da zasigurno nikoga ne mogu zainteresirati. Ili pak nerazumljivo brzanje euharistijske molitve tako da baš nitko ne može shvatiti niti uzdići svoje srce u zahvalnu molitvu Crkve.

Nekoć kada se liturgija slavila na latinskom jeziku, to se pitanje rješavalo na drugi način: vjernici su mogli u svom srcu pjevati i zahvaljivati Bogu, a drugi opet meditirati ili obavljati vlastite pobožnosti, dok je s druge strane svećenik "čitao misu". Svatko je "molio" - tako su govorili. No, ta je molitva bila veoma upitna.

Rascjep između liturgije i života zapravo je veliki problem današnjega pastorala. Ne bi se smjelo, doista, ukloniti život iz liturgije niti liturgiju iz života. Treba pronaći način da se one usklade. Postoje dva načina. Prvi je onaj koji polazi od života i povezuje sve dimenzije življenja sa životom u Kristu. Moguće je također poći od liturgije i od života u Kristu i u njihovom svjetlu otkrivati vrijednosti življenja. Oba puta su opravdana. Bilo bi dobro da kršćanske zajednice ne slijede isključivo jedan put i da iskuse bogatstvo raznolikosti. Upravo to liturgija čini: njezino polazište, uostalom, nije uvijek isto. Promotrimo pozornije oba puta.

Prvenstvo života

Govoriti o prvenstvu života ne znači trenutno zaobići temu o liturgiji. Život je uvijek na prvom mjestu. Ne bi li trebalo "izmisliti" liturgiju da daruje životu ono iskustvo i onu dubinu koje u sebi skriva? U teologiji često čujemo uzrečicu *sacramenta*

propter homines. I to je istina: sakramenti su za ljude, iako je njihov iskon u Bogu.

Postoje li liturgijska slavlja koja polaze od života? Da! Ona se mogu nazvati "prigodna slavlja". Događaju se u nekim životnim situacijama, u nekim osobnim i zajedničkim prigodama, kao što su primjerice krštenja, vjenčanja i sprovodi. Nekada su ženidbe i sprovodi bili ujedno obiteljski događaji. Svećenik je bio pozvan blagosloviti mladence i slaviti sprovod pokojnika. To su mogla biti prigodna slavlja obljetnice, ulaska u redovnički stalež, događaji obilježeni velikom radošću ili dubokom boli, koji su se ticali čitave zajednice.

I slavlje bolesničkog pomazanja također može biti događaj velike radosti; to slavlje može postati blagdan srdaca za sve one koji ga hoće slaviti i dobro razumiju o čemu se radi. U tom sakramentu otkriva se nada i ona postaje zajedničko iskustvo svih sudionika. Strah od smrti gubi svoju snagu, a žudnja za Bogom raste, a tako i duboka radost koja obuzima srca vjerujućih.

Međutim, nije uvijek sve tako idealno. Ali postoje slavlja koje je veoma jednostavno ostvariti u mjeri u kojoj životne situacije lako omogućuju sudionicima da "urese svoje srce", kako kaže mali princ svojoj prijateljici lisici.¹ Liturgijske knjige poznaju prigodna slavlja i o njima vode računa. Predviđene su razne mogućnosti, sve kako bi se na najbolji način odgovorilo tim posebnim događajima. Primjerice, obred sprovoda stavlja na izbor čak dvadeset i dvije molitve ovisno o tome radi li se o nenadanoj smrti ili pak o smrti nakon duge bolesti, je li riječ o mladom čovjeku ili pak o invalidu. Knjiga čitanja, s druge strane, ima gotovo sto i dvadeset stranica! Imamo, dakle, na raspolaganju obilan materijal. Zahvaljujući njemu, tužni i radosni događaji mogu biti jednostavno preobraženi u molitvu. Sam misal sadrži četrdeset i šest formulara misa za različite prigode, počev od mise za jedinstvo kršćana, zatim mise prigodom duhovnih ili pastoralnih sastanaka, pa sve do one za mir i pravednost, kao i mise na početku građanske godine, te one za bližnje i prijatelje.

¹ A. De Saint-Exupery, *Le Petit Prince*. Evo čitavog odlomka: "Sutradan mali princ ponovno dođe. - Bilo bi bolje da si došao u isto vrijeme, reče lisica: Ako dolaziš, na primjer, u četiri sata popodne, ja ću biti sretna već od tri sata. Ukoliko vrijeme bude odmicalo bit ću sve sretnija. U četiri sata biti ću uzbuđena i uznemirena; upoznat ću cijenu sreće! Ali ako budeš dolazio kada ti padne na pamet, nikada neću znati za koji ću čas uresiti svoje srce... Potrebni su čitavi obredi za to".

S tog gledišta, čini se lijepo i dobro pomiriti liturgiju i život. To uostalom kazuje svakodnevno iskustvo. Međutim, vidljivo je da se time ne rješava sav problem. Ponekad se takva prigodna slavlja urušavaju sama u sebe. Pomislit ćemo da se događa zbog nekompetentnosti predvoditelja ili zbog loše pripreve. Međutim, nije li zapravo riječ o nedostatnom prihvaćanju evanđeoske perspektive? Možemo pomisliti da su takva prigodna slavlja, unatoč činjenici da su liturgijska i sakramentalna, zapravo isključivo prigodna, da su u biti važniji događaji negoli sama liturgija, te da su stoga nedovoljno crkvena.

Svjetlo na putu

Sva veća liturgijska slavlja događaju se u svojoj objektivnosti. Nedjelja se događa i onda kada je nismo priželjkivali, a tako i Uskrs. To je zapravo princip liturgijske godine: Gospodnji blagdani, kao i blagdani svetih, dolaze bez obzira na osobne uvjete našega življenja. Nije li zato liturgija izvan života?

Ako bismo pozitivno odgovorili na ovo pitanje, to bi značilo da su izvan života i svi oni aktualni događaji koji se svakodnevno zbivaju na radiju i na televiziji. Ova primjedba pokazuje svu ograničenost pojma "život" i upućuje da taj pojam valja smjestiti u šire razmjere. Naše se življenje, naime, ne događa samo unutar uskog područja naših osjećaja i naše subjektivnosti. Ono je također uvjetovano izvanjskim događajima koji nas se više ili manje tiču, kao što su primjerice smrt bliskih nam osoba, uspjeh ili neuspjeh našega poslodavca, da ne govorimo o ekonomskoj krizi ili pak o ratnim situacijama.

To pitanje, stoga, treba staviti u druge okvire. Na koji način pomiriti objektivnost liturgije s našim življenjem? Kako liturgija može srasti sa životom? Potrebna je temeljna otvorenost koja poznaje barem tri načina svojega ozbiljenja.

Prvi je preduvjet spremnost za slušanje. Nitko ne stoji u redu za ulazak u muzej a da ne očekuje razgledavanje izložbe. Ono što motivira čekanje u redu je estetski užitek, otkriće, emocija onoga što će tek uslijediti - razgledavanja izložbe. Uzaludno je ići na misu, štoviše na vazmeno bdijenje, ako od nje ništa ne očekujemo.

Jedan drugi primjer su misna čitanja koja nam se ponekad čine preteška, posebno zato jer su pisana u književnom obliku kojega ne poznajemo. Međutim, ono što valja tražiti je ljudsko

iskustvo koje taj tekst kazuje. Ono što trebamo shvatiti je snažno iskustvo, nutarnje prosvjetljenje, čvrsto uvjerenje koje je nagnalo čovjeka da izusti riječ. Taj treptaj duha trebamo shvatiti i osjetiti da bismo mogli kušati onu životnost koju Pismo u sebi pronosi. Nije li umjetnost propovijedanja upravo u tome da ta iskustva posredujemo i uvedemo u tu dinamiku života?

Samo s pozornošću prema Božjoj Riječi otkrit ćemo bisere, kao što veli Psalmista:

*istiniti sudovi Jahvini - svi jednako pravedni,
dragocjeniji od zlata, od zlata čistoga,
sladi od meda, meda samotoka.* (Ps 18, 10b-11).

295

Drugi način na koji liturgijsko slavlje oživotvoruje naše življenje veoma je poseban. Liturgija nas sabire u jedan skup, unosi u zajednicu² muškaraca i žena koji, poput nas, dolaze slušati Božju Riječ, koji žele zahvaljivati i živjeti zajedništvo. Liturgija nipošto nije osobno vrijeme, nego vrijeme i čin zajednice. U liturgiji se sve događa u odnosu prema drugima: u odnosu prema njihovoj prisutnosti, njihovoj molitvi, eventualno u odnosu prema njihovom prijateljstvu. To se osobito daje vidjeti kada se zajednica nanovo okupi nakon praznika ili kada se, primjerice, monasi nanovo okupe na bogoslužje: tada se ima snažan osjećaj solidarnosti u molitvi, jer zbor monaha obuhvaća svakog pojedinca i zahvaljujući toj cjelini izvire radost jedinstva. Nije slučajno da se monaška služba časova zaključuje zazivom: "Molimo za našu odsutnu braću". Jedni mogu imati dobre razloge zašto su tu, a drugi će kušat određenu nelagodu. No, svi su solidarno prisutni u zajednici. Nije li to zapravo Crkva u molitvi?

Treći neophodni trenutak je sadržan u težnji da liturgija obasja naše življenje, da obuhvati sve ono što smo čuli i vidjeli, sve ono što smo radili. Sve je to dio naše molitve. To je ujedno molitva za dosljednost, za vjernost, da se Blaženstva doista u nama ispune, da postanemo sretni i milosrdni; da svim srcem slavimo Boga, da darovano zajedništvo trajno prebiva u nama i u našem življenju s drugima. Na taj način postajemo svjesni što je zapravo liturgija: ona otvara naše življenje onome što ga nadilazi,

² Potrebno je razlikovati "skup" od "zajednice". Riječ "skup" ukazuje na čin kojim se osobe sabiru u liturgijsko slavlje, neovisno o njihovim međusobnim odnosima. Riječ "zajednica" pak upućuje na skup osoba koje se međusobno poznaju i pomažu.

ona nas obuhvaća i vodi prema cilju, prema Ocu. Liturgija tako postaje ono što kaže psalam: “nozi je mojoj svjetiljka i svjetlo mojoj stazi” (Ps 118, 105).

Liturgija i osobna molitva

Odmah na početku valja reći da liturgija nije individualna niti osobna molitva. To smo već zaključili u IV. poglavlju: liturgija je molitva zajednice, molitva Crkve. Mogli bismo reći, liturgija je molitva čitavog čovječanstva.

296

Razlika između osobne i liturgijske molitve uopće ne ovisi o vrijednosti, o intenzitetu, o žaru, niti o posljedicama te molitve za život pojedinog vjernika. Razlika proizlazi iz načina. Po svojoj definiciji liturgija je čin zajednice u koju se ugrađuje osobna molitva. To isto vrijedi i za liturgiju časova, koju mnogi mole sami, ali ne usamljeni. “Privatna” molitva časoslova ostaje svakako izuzetak, iako je to zapravo najčešći slučaj. Drugim riječima, privatna molitva može biti izravno uključena u moje brige i nade, iako je poželjno da se ona preobrazi u susret s Bogom. Liturgijska molitva ne začinje se u sferi privatnoga i to je možda glavni razlog poteškoća. Kada kličemo od radosti, liturgija nam na usta stavlja psalam “Smiluj mi se Bože po milosrđu svome...” (Ps 50 1,5), a kada grcemo u tuzi ona nam daje hvaldbeni psalam 150. Rekli bismo da sve to kao da “pada s neba” i kao da ne pogađa život.

Međutim, nije li u upravo na tom mjestu sadržana snaga liturgije? Iako imamo pravo na svoju nutrinu i intimu, to srećom ne znači da smo sami na zemlji. Liturgija nas potiče da pružimo ruke drugima: “radovati se s radosnima, plakati sa zaplakanima” (usp. Rim 12, 15) i dijeliti “brigu za sve Crkve” (2Kor 11, 28). Nitko nije slobodan izabrati datum svojega rođenja, niti dan ženidbe svojih prijatelja, niti smrt svojega bližnjega. Isto tako nitko ne može odrediti blagdan, niti Uskrs. Zahvaljujući drugima i samome Bogu, svakome od nas se šire obzori. Slobodni smo jedino usredotočiti pozornost na bližnje, dijeliti s njima značajnost događaja koji tvore naš život.

Blagdani postoje da bismo izišli iz svakodnevice. Točnije, blagdani navješćuju ono što naša svakodnevice može postati u doticaju sa životom Isusovim, Marijinim, sa životom apostola i svetaca. Blagdani se predlažu našem življenju kako bi nas

odveli daleko. Samo je na nama da na njih pristanemo i da im se prepustimo.

Nedjelja

Razmišljajući o odnosu između liturgije i života, postaje jasno da su najzahtjevnija slavlja ona nedjeljna, posebice nedjelje u vrijeme “kroz godinu”, koje nisu veliki blagdani, niti su u izravnom odnosu prema jakim trenutcima našega života. Nedjelje se dadu protumačiti jedino u svjetlu vjere, budući da nema nikakvog drugog motiva za sudjelovanje, niti nalazimo bilo kakvu drugu potporu koja nas potiče na to slavlje. Možda upravo zbog toga ne vidimo mnogo vjernika na našim nedjeljnim euharistijskim slavljinama.

Što je nedjelja? Nedjelja je prije svega “vrijeme protiv vremena” i od nje ne treba ništa drugo iščekivati. Bilo bi odveć romantično svaki put živjeti puninu slavlja. Veoma brzo bismo shvatili da je to slijepa želja. Misu se ne slavi radi obveze ni radi osobne želje, jer bi to bilo ništa drugo doli individualna inicijativa o kojoj je prije bilo riječi. Jedini razlog zbog kojega nedjeljom idemo u crkvu je upućeni nam poziv. Gospodin je onaj koji nas iščekuje, kao što nas iščekuju članovi kršćanske zajednice koji možda računaju na nas ili barem na našu prisutnost.

Kako oživjeti radost nedjeljne euharistije? Oživjeti se može samo sudjelujući i u tome se pronalazi ono što je doista bitno. Kršćanin se prepoznaje kao onaj koji se nedjeljom ustaje uru prije. “Ustati” - prema Novom zavjetu - je glagol koji upućuje na Uskrsnuće! Doći i sudjelovati u slobodi, bez obveza, spremni slušati i osjetiti radost susreta s Gospodinom, sve kako bismo posred svojega življenja dali mjesta križu i Uskrsnuću. “Budnim držimo spomen na Gospodina; u srcu čuvajmo sjećanje na njegova čudesna djela”.³

Na koncu ovog poglavlja možemo samo potvrditi sljedeće: ako liturgija u nama ne stvara nikakav odjek, ako ne prebire po strunama našega življenja, ona doista riskira nestati. Bog Isusa Krista je “naš Otac”. Ako bogoslužje njegovih sinova i kćeriju ne bi rađalo život, ono bi bilo idolatrija. “Slava je Božja živ čovjek” - lijepo je rekao Irenej⁴ - tumačeći Isusove riječi: “Ovim

³ D. Rimaud, C 243.

⁴ Ireneo di Lione, *Contro le Eresie*, 20, 7.

se proslavlja Otac moj: da donosite mnogo roda i da budete moji učenici” (Iv 15, 8).

Liturgija na djelu

I kod prigodnih slavlja liturgija je itekako djelatna. Ona se ne zadovoljava s time da nam ponudi kakvo sredstvo izražavanja. Taj vid valja razložiti, jer obično ne razumijemo kamo nas liturgija želi odvesti. Između liturgije i života nije na djelu samo sklad, nego ponekad i sukob. Pogledajmo o čemu se radi

298

Ispovijest krsne vjere

U središtu krsnoga slavlja, o čemu smo već govorili, nalazi se ispovijest vjere. Dvostruko je obilježje krsne ispovijesti vjere. Prije negoli će odgovoriti na vjeru u Oca i Sina i Duha Svetoga, ispovijest traži odreknuće od zla i sotone. Netko može pomisliti da tomu nema mjesta u slavlju krštenja. U najboljem slučaju, odreknuće je prihvatljivo za odrasle, ali što je s djecom?!

Ova primjedba ipak donekle stoji. S teološkog gledišta, model krštenja odnosi se na odrasle. Kada mladi ili odrasli traže krštenje, oni slobodno i svjesno odgovaraju na postavljena im pitanja, a tada njihovi odgovori dobivaju posebnu težinu.

Ali kada je riječ o krštenju malog djeteta, komu se postavljaju pitanja? Od 1969. otkada je obnovljeni Red krsta, svećenik ta pitanja postavlja roditeljima. Međutim, ta činjenica još uvijek nije doprla do svijesti pa se nastavlja razglabati o opravdanosti krštenja djece. Glede toga Sabor kaže:

“Neka se preradi obred krštenja djece i prilagodi pravom stanju djetinjstva; neka se u tom obredu jasnije istaknu uloge i dužnosti roditelja i kumova” (SC 67).

U stvarnosti, drugi dio ove saborske izjave proizlazi iz prvoga dijela. Nitko nikada nije vidio da novorođenče traži krštenje! “Prilagoditi pravom stanju djetinjstva” znači obratiti se roditeljima, jer oni traže krštenje za svoje dijete i stoga oni ispovijedaju vjeru. I u slučaju krštenja djece traži se odreknuće od zla i sotone. To odreknuće opet izgovaraju sami roditelji, a ne dijete. Tražiti krštenje svojega djeteta, a ne ispovjediti vjeru, to je u sebi duboko nelogično, iako ima i takvih slučajeva. Zapravo takvi slučajevi pokazuju da se neke osobe ponašaju samo kao promatrači obreda, a ne kao dionici slavlja.

Zašto se odreknuće od zla i ispovijest krsne vjere sastoji samo u jednom kratkom *ne* i u jednom kratkom *da*? Ponajprije zato što ono *da* upravljeno Kristu pretpostavlja ono *ne* svemu onome što mu je protivno. To *da* i *ne* u sebi je duboko razumljivo! Ono pokazuje da se odreknuće od zla ne događa na moralnom planu, kako da bi se čovjek tek “malko popravio” u svom životu. Ovdje se radi o tome da onaj tko odabire Krista i evanđelje kreće putem koji isključuje sve ostale putove, unatoč želji da kuša i druge mogućnosti. Nitko ne može biti istovremeno kršćanin i musliman. No, kršćanski identitet nije omča oko vrata! Tijekom slavlja krštenja, svećenik vrši Isusovu gestu (usp. Mk 7, 31-37) dotičući usta i uši krštenika i govoreći im: “Effata” (što znači *Otvori se!*). A to je možda najljepši simbol kršćanskoga života!

Činjenica da krštenje traži odreknuće posred slavlja pokazuje da je krštenje djeteta nesvedivo na puku obiteljsku svečanost i da traži prisustvo svećenika i Crkve. Lijepo je da krštenje bude i svečanost čitave obitelji, ali ne treba izvrtati poredak. Govor o smrti i o zlu može poremetiti radost. Međutim, pokušajmo izbjeći kriva tumačenja.

Odreknuća od zla može biti i znak mudrosti. Život nije samo radost rođenja, nedužnost djetinjstva, toplina obiteljskog doma. Liturgija to dobro zna i ne krije drugu stranu života. Liturgija ne govori samo o trenutačnom stanju, nego i o budućnosti. Ne govori o zlu i grijehu da bi ugrozila radost, nego da bi navijestila Kristovu pobjedu. Liturgija tako pruža najdublji razlog radosti! A to nisu hladni razlozi, nego razlozi koji proizlaze iz slavne pobjede života.

Konačno, od najveće je važnosti moći birati, birati, potvrđujući sve naše prethodne odluke i jačajući temeljno usmjerenje našega življenja. Jer i ljubav traži čvrstu odluku, tako i liturgija zahtijeva od nas odluku počev od našega krštenja. I to ponavlja prigodom svakoga slavlja krštenja na kojem sudjelujemo, kada ponovno potvrđujemo naša krsna obećanja. To ponavlja i u vazmenom bdijenju, kada nas poziva da nanovo prionemo našem krsnom zavjetu.

Sakrament potvrde

Jedan drugi primjer životne mudrosti pronalazimo u slavlju potvrde, kojoj obično predsjedava mjesni biskup. Je li to zato jer krizmu ne može podjeljivati svećenik? Ili zato jer biskup ima

veću moć? Ova pitanja su opravdana, budući da nije posve jasno o čemu se radi.

Zašto potvrdu slavi biskup? Zbog toga jer biti kršćanin znači otvoriti svoje biće, otvoriti se počev od krsnoga *effata*. Ali i zbog toga jer se tijekom kršćanske inicijacije valja otvoriti široj crkvenoj zajednici kojoj predsjedava biskup. Snagom Duha kršćanin je pozvan napustiti uske barijere. Bez tog otvaranja euharistijsko zajedništvo riskira postati hladni ritual ili pak sredstvo utjehe. Netko će reći: zašto se trebam obratiti nekome koga ne poznajem? To može biti dobra prigoda da nekoga upoznamo. Posebna uloga biskupa u slavlju sakramenta potvrde jest ta da ponazoči jedinstvo Crkve, da to jedinstvo utvrdi u svojoj otvorenosti a ne u svojoj zapretnosti. Srećom ponekad uzvanici u naše zajednice donose svježinu. Zato je vjerujem jasno zašto je bolje da župnik ne predsjedava slavlju potvrde.

Hrabrost za oprostjenje

Sakrament pokore nalazi se u lošem stanju. Neki vjernici još uvijek drže do ispovijedi, a drugi su se već odrekli te prakse koja im stalno nameće osjećaj krivnje. Mnogo je loših sjećanja iz vremena u kojemu je vladao pastoral straha. No, on je nadiđen i na njegovo je mjesto došao navještaj milosrđa. Međutim, valja voditi računa o objektivnosti. Često u našoj Crkvi nema traga znaku oprostjenja. A što reći o društvu? Ta praznina je društveni fenomen. Pomirenje se premješta u ordinacije psihoanalitičara. Tim bolje za njih. Loše je pak da Crkva, pozvana utjeloviti i naviještati milosrđe Božje i pomirenje u Kristu, ne pronalazi prikladne forme tog navještaja i tog sakramentalnog uzbiljenja. Katekumeni, oni koji dolaze u Crkvu da bi tražili krštenje, čuju po prvi put za te vrijednosti koje su nestale s lica naše kulture.

Ta praznina objašnjava banalizaciju pričesti: izgubljen je spomen na pomirenje kada su zapravo srušeni sve veze s tom stvarnošću.

Međutim, stvarnost krivnje i grijeha, milosrđa i oprostjenja odveć su značajni da bi bili arhivirani u ormare prošlosti. Nije moguće niti antropološki niti evanđeoski obezvrjeđivati ove stvarnosti. Prepoznamo društveni, pa čak i kulturni značaj liturgije u okvirima tog pitanja. Što se dakle događa s

oproštenjem? Dade li se ono konačno primijetiti u čitavoj svojoj stvarnosti?⁵

Bolesni u zajednici

Bolesničko pomazanje više nije posljednje pomazanje. Sabor je pokušao ispraviti razumijevanje ovog sakramenta. Nekoć je to bio sakrament umirućih, a sada je sakrament teško bolesnih. Sabor kaže:

“Posljednje pomazanje’, koje se još, i to bolje, može zvati ‘bolesničko pomazanje’, nije sakrament samo za one koji se nalaze u skrajnoj životnoj pogibelji. Sigurno je već prikladno vrijeme za njegovo primanje netom se vjernik zbog bolesti ili starosti nalazi na početku smrtne pogibelji.” (SC, 73)

Zašto ovaj sakrament? Je li on “putovnica” u nebo? Treba li Bogu takva “propusnica”? Pomazanje je nešto sasvim drugo. Ono je izraz Božje brige i nježnosti za bolesne, za sve one koji, unatoč medicinskom liječenju, gledaju zalaz svojega života, za one koji više nemaju nade, za sve one koji uz tjelesno trpljenje podnose potpunu napuštenost. Njima je stvarno namijenjen ovaj sakrament.

Slaviti bolesničko pomazanje u sebi nosi snagu svjedočanstva, naviješta da su bolesni vrijedni u očima Božjim, da oni nisu građani drugoga reda i da je njihovo mjesto u zajednici. Ovo slavlje također ima jedan drugi vid: ono se opire svakom obliku isključivanja bolesnih, svakoj vrsti diskriminacije na temelju ekonomske produktivnosti pojedinaca u društvu. U očima Božjim čovjek vrijedi u svojoj humanosti, bio on bogat ili siromašan, bolestan ili pak na koncu svojega života.

Bolesničko pomazanje je za njih, ali također i s njima. Nelogično je slaviti bolesničko pomazanje a samim bolesnicima ne dati mjesta u zajednici. Kao i u slučaju potvrde, paternalizam guši zajednicu i ne da prostora pojedincu. Sakrament se odnosi na čitavu Crkvu i od nje se ne da odvojiti. Zahvaljujući mladima, slavi se potvrda. Zahvaljujući bolesnima, naviješta se Božja nježnost prema svima onima koji ništa ne vrijede u očima

⁵ O ovoj temi postoji niz izdanja kao npr. *Le Pardon. Briser la dette et l'oubli*, Paris 1991. Zajedno s L.-M. Chauvetom izdao sam niz članaka o ovom sakramentu s ciljem da pokrenemo raspravu (*Le Sacrement du pardon. Entre hier et demain*, Paris, Desclée, 1993.).

svijeta. Potrebno je stoga tražiti načina da zajednica nanovo oživi istinsko slavlje ovog sakramenta.

Zaključak

Naveli smo nekoliko primjera realizma liturgije i njezine životne mudrosti. Liturgija poznaje ljudsko srce. Odatle otvara vrata životu. To se daje vidjeti posebno kod sprovoda, o kojima smo govorili u prethodnom poglavlju.

Kako povezati ljudsko iskustvo i liturgiju? Uočili smo tijekom ovoga poglavlja da je pravi stav onaj slušanja, otvaranja širim obzorima otajstva vjere. Taj će nam stav pomoći da proširimo svoje iskustvo, da ga obogatimo, da ga učinimo osobnijim te da pozorno uskladimo žudnje svojega srca s onim što nam pruža liturgija. Kod prigodnih slavlja, taj će osobni vid zasigurno biti više naglašen. Primjerice, na sprovodima s poštovanjem i razumijevanjem bivaju prihvaćeni govori, prisjećanja, pa i glazba koju je pokojnik volio.

Put otkrića mudrosti liturgije je zapravo onaj koji otvara prema poeziji. Poezija je krik i pjesma koja izranja iz dara života pojedinca, ali dodiruje čitavo čovječanstvo, stapa se u jednu veliku cjelinu. Tako najosobniji događaji dosežu univerzalnost, ne upadajući u banalno generaliziranje. Liturgijski čin je svagda čin stvaranja jer se uvijek događa kao apsolutna novost. Ali on ne traži nove tekstove. Liturgija je novost koja doseže život svakog pojedinca. Poslušajmo riječi Diedera Rimauda: "Liturgijski čin svaki put bi trebao biti nipošto jednostavno ponazočenje nečega već danoga, nego stvaranje novoga, iako svi elementi kojima se sazda je liturgija nisu jednostavno plod sadašnjega prostora i vremena. Istinska kreativnost svećenika događa se unutar samoga liturgijskoga čina, nipošto onda kada radi na nekom tekstu za svojim radnim stolom. Liturgija nije naprosto jedan tekst, kao što glazba nije jednostavno jedna partitura. Ono što je doista važno jest način na koji se partitura koristi u glazbenom djelu. Glazba se doista svaki puta iznova stvara. Važan je doista način kojim svećenik ili drugi službenik koristi liturgijski tekst u molitvi Crkve. Molitvu bi trebalo svaki puta nanovo stvarati."⁶

Preveo: *Ivica Žižić*

⁶ D. Rimaud, "Faut-il créer dans la liturgie?", *La Maison-Dieu*, 97, 1969.-1, str. 35-103 (ovdje 102-103).